

אוטיזם – התפתחות בהבנת הלקות על הרצף ההתפתחותי

בדיע אלקשאעלה*

מבוא

הפרעה על הרצף האוטיסטי היא הפרעה נירו-התפתחותית נרחבת, המופיעה בגיל צעיר ונמשכת כל החיים, המאופיינת בקשיים בתקשורת חברתית, דפוסי התנהגות חזרתיים ומוגבלים ותגובות לא טיפוסיות לגירויים חושיים (McPartland & Law, 2016).

ילדים המתמודדים עם ASD (Autistic Spectrum Disorder), תסמונת שנגרמת משילוב של גורמים גנטיים וסביבתיים (Hallmayer et al., 2011; Taniai et al., 2008), עלולים לבטא קשיים במגוון תחומים. הבולטים שבהם – קושי בהתפתחות הקוגניציה החברתית, בהבנת שפה, במשחק ובאינטגרציה סנסורית, וכן כיוויות של מבט העין וקושי לפרש שפה מכוונת (למשל בדיחות) (Happé, 1991; 1993). אדם עם ASD מכונה גם "אדם הנמצא על הספקטרום" מפני שיש רצף של רמות חומרה לתסמונת ASD ומפני שהמתמודדים עם התסמונת נבדלים זה מזה בגיל שמופיעים התסמינים ובטבעם המדויק.

ההגדרה למונח אוטיזם השתנתה פעמים רבות במשך השנים. השינוי מתבטא בהגדרות המוצעות לתסמונת בכל אחת מהמהדורות של הספר DSM – המדריך לסיווג ואבחון הפרעות נפשיות שמוציאה אגודת הפסיכיאטרים האמריקנים – הכלי הנפוץ ביותר בארצות הברית ובישראל לאבחון של מחלות נפש ואוטיזם אצל ילדים ומבוגרים. בשנת 1980 הופיעה לראשונה התסמונת במדריך (DSM-III) בשם PDD ולא כתת-קבוצה של סכיזופרניה בילדות. במהדורות הבאות חלו שוב ושוב שינויים ניכרים בכל היבטים של תיאור התסמונת: בהבנת האתולוגיה (Etiology) של האוטיזם, הדרכים לאבחנתו, התסמינים המיוחסים לו והדרכים להתמודד עמו ולטפל במתמודדים עמו. גם שיטות החינוך והלימוד המיועדות לקידום ילדים אוטיסטים התפתחו מאוד. עוד, בעבר זכתה התסמונת למגוון שמות, ובהם "אוטיזם גיל הרך" (Early Childhood Autism), "אוטיזם ילדות מוקדמת" (Early Childhood Autism) (Autism).

אם כן, מהי ההגדרה המעודכנת ביותר לאוטיזם על פי ה-DSM? לפי ה-DSM-IV (הגרסה הרביעית של הספר), אוטיזם הוא תסמונת עצמאית, שלצדה עוד ארבע תסמונות שיש ביניהן חפיפה בתסמינים ההתנהגותיים, וכולן משתייכות לקבוצת התסמונות הקרויה PDD (Pervasive Developmental Disorders). לפי הגדרה זו, לאוטיזם שלושה מאפיינים שאינם תלויים ביכולות הקוגניטיביות של הפרט או בכישורים שהוא רוכש: קושי ביחסים חברתיים, בתקשורת ובהתנהגות. עוד קובע ה-DSM-IV שאנשים עם ASD זקוקים לתמיכה ולהשגחה יומיומיים, אך יכולים להשיג רמה מסוימת של עצמאות באמצעות טיפול ארוך טווח (McPartland & Law, 2016).

בגרסה החדשה ביותר של המדריך, ה-DSM-V, נמשך הניסיון של חוקרים לחדד את אמות המידה לאבחון אוטיזם ולשפר את

מהימנותם בהשוואה לגרסות הקודמות. השינוי העיקרי בגרסה זו של המדריך הוא הניסיון לחבר את האבחנות הקטגוריאליים: אוטיזם, תסמונת אספרגר, תסמונת רט ועוד, לרצף אבחנותי אחד, שבו לכל אבחנה יש שלוש רמות חומרה (מרדכוביץ, 2013). כמו כן, בספר נוספה קטגוריה, "הפרעה בתקשורת החברתית". קטגוריה זו מתייחסת לאלו המתמודדים עם בעיית תקשורת בלבד ומתקשים לרכוש את השפה ולהשתמש בה שימוש חברתי, ואין היא נכללת ברצף האוטיזם.

DSM-V והביקורת עליו

כאמור, ה-DSM-V מתייחד באיגוד של חמש אבחנות (PDD; Autistic Disorder; Asperger's Disorder; Disintegrative Childhood Specified Otherwise Not; Disorder ASD - לנדי הגדרה אחת - (Developmental Pervasive Disorder) (Autistic Spectrum Disorder) ובקביעה הנגזרת ממנו, שלפיה כל האבחנות הללו מתייחסות לרמות החומרה של תסמונת אחת. עוד מחדשת גרסה זו את ההגדרה לאוטיזם בכמה הבחנות:

- שניים מבין היבטים ששימשו בעבר לאבחון חומרת התסמונת אוחדו לאחד: בעבר צוינו היבטים חברתי, תקשורתי והתנהגותי, וכעת היבטים הם חסר בתקשורת ובאינטראקציה חברתית וחזרתיות מוגבלת בהתנהגויות, בתחומי עניין ובפעילויות;
- ב-DSM-V מצוין שהתסמינים יכולים להופיע בהווה או בעבר;
- בוטלה הדרישה שהתסמינים יופיעו במלואם לפני גיל שנתיים במקרים שבהם לא הוצבו לפעוט דרישות חברתיות שחרגו מגבול יכולתו;
- לראשונה מתאפשרת קומורבידיות בין ASD ל-ADHD;
- התווספות מסווגים המציינים את השונות בהפרעה ומתייחסים לגיל הפריצה, פגיעה אינטלקטואלית ושפתית, מצב רפואי מצב נירוו התפתחותי וגורמים סביבתיים

חוקרים רבים מבקרים את הגרסה האחרונה של המדריך האמריקני. טענתם ששינוי בקריטריונים לאבחון אוטיזם יוביל לאבחון חסר של תסמונת זו. בעקבות השינוי, אנשים שהוצאו מההגדרה "אוטיסטים" עלולים לחוות פגיעה בסיוע שהם קיבלו עד כה מהביטוח הלאומי;

סיכום

מאמר קצר זה מתייחס להיסטוריה של אבחנת האוטיזם ולשינויים שעבר המושג, כפי שהם מתבטאים בכלי חשוב המשמש את אנשי המקצוע לאבחון – הספר DSM. מורכבותה של התסמונת וריבוי מופיעה מקשים לאבחון את התסמונת ואת קטגוריות המשנה שלה. ואולם, כיוון שכל תכנית טיפולית נשענת על האבחנה, חשוב לדייק באבחנה. אפשר להבין אפוא את ההתלבטות של החוקרים אשר להגדרה הנכונה לתסמונת. תחום זה פתוח למחקרים, ואני מאמין שאכן המנוח אוטיזם (ASD) צפוי להשתנות שוב בעתיד.

* ד"ר בדיע אלקשאעלה – ראש ההתמחות בחינוך מיוחד במגזר הבדואי, מרצה ומדריך במכללת קיי.

מקורות

- מרדכוביץ, ר' (2013). DSM (דור 5). גרסה אלקטרונית. אתר פסיכולוגיה בעברית. (<http://www.hebpsy.net/articles/List.asp>).
- צבי, ג' (פברואר 2014). DSM והמחלוקת: מדריך לפסיכולוג הנבון. פסיכואקטואליה, 18-21.
- Algabere, M. (2014). Current trends in the diagnosis of Autism Spectrum Disorders in light of the newly published diagnostic criteria. University of Tabuk.
- Hallmayer, J., Cleveland, S., Torres, A., Phillips, J., Cohen, B., ... Risch, N. (2011). Genetic heritability and shared environmental factors among twin pairs with autism. *Archives of General Psychiatry*, 68, 1095–1102.
- Happé, F. G. E. (1991). The autobiographical writings of three Asperger syndrome adult: Problems of interpretation and implication for theory. In U. Frith (Ed.), *Autism and Asperger Syndrome*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Happé (1993). Communicative competence and Theory of Mind in autism: A test of relevance theory. *Cognition* 48: 101-119.
- Lord, C., Rutter, M., Dilavore, P. C., Risi, S., Gotham, K., & Bishop, S. (2012). *Autism Diagnostic Observation Schedule: ADOS-2*. Torrance: Western Psychological Services.
- McPartland, J. C., & Dawson, G. (2014). DSM-5 criteria for ASD: Research review and commentary. In T. E. Davis III, S. W. White, & T. H. Ollendick (Eds.), *Handbook of Autism and Anxiety*. New York: Springer International Publishing.
- McPartland, J., & Law, K. (2016). *Autism Spectrum Disorder*. New Haven, CT: Yale Child Study Center.
- Taniai, H., Nishiyama, T., Miyachi, T., Imaeda, M., & Sumi, S. (2008). Genetic influences on the broad spectrum of autism: Study of proband-ascertained twins. *American Journal of Medical Genetics*, 147B(6), 844–849. doi:10.1002/ajmg.b.30740